

Krystian Woznicki

Nyliberal sukkerkledning

Hva mangler utopia?

Cyberspace var et paradys hvor alle drømmer skulle oppfylles. Forbindelsen mellom alle datamaskiner i verden skulle forme en "global hjerne" eller skape sosiale strata, og virkelige migrasjonsstrømmer skulle etableres på internett. Troen på det kybernetiske paradys er fremdeles intakt.

Med internett fikk utopia en plassering i cyberspace. Fra nå av var det et spørsmål om utforskning, kartlegging og kolonisering av dette nye kontinentet. De som reiste hit drømte om en bedre verden: I sin immaterielle utstrekning kunne nye sosiale modeller prøves ut, og nye former for liv bli praktisert. Kapitalisme, rasisme og annen ondskap ved vår materielle verden ville bli overvunnet. Og enda bedre: Dette var ikke bare den perfekte kontrastverden. Den nye verdensorden var med dette representert. Desentralisert, tilkoblet, uten hierarkier. Denne drømmen var selvsagt også basert på en ny ide om mennesket.

Cyberspace var et paradys hvor alle drømmer skulle oppfylles. Ideen om dette legendariske stedet var veldig moderne. Folk lot til å forstå at dette handlet mer om "ingensteds" enn et konkret område. Paradys fungerte i nettverket bare så lenge det var navnløst og uten adresse. Det var en tilstand, et øyeblikk hvor nettverket ga en erfaring om en ideell balanse mellom en online og offline virkelighet.

Det ble skapt en variert informasjonsøkonomi med nettverk, som også hadde deregulerte soner, såkalte "øyer i nettverket"

Bruce Sterling var den første som offentliggjorde denne ideen. I en av "cyber-thrillerene" (Bruce Sterling, *Islands in the net*) fra slutten av 80-tallet førte oppløsningen av politiske systemer til en økning i desentraliserte eksperimenter: Enorme selskap i hendene på produsentene, uavhengige enklaver viet til "datasjørøveri" og anarkistiske frigjorte soner. I denne fortellingen ble det skapt en variert informasjonsøkonomi med nettverk som også hadde rom for enklaver: Deregulerte soner, såkalte "øyer i nettverket".

Få år senere ble denne maritime metaforen adoptert og utviklet av filosofen Hakim Bey. Sterlings science-fiction-scenario hadde med dette delvis blitt virkelighet. Øyene i nettverket ble nå gitt en ny status. Deres samfunnsomveltende potensial ble vektlagt. Strukturene som begynte å forme seg i cyberspace var like de som hadde oppstått i løpet av oppdagelsen og erobringen av skipsmakten mellom det 16. og 19. århundre. Det var et kapitalistisk system hvor Hakim Bey så pirater strekke et alternativt informasjonsnettverk rundt kloden. Dette nettverket var skapt av "spredte øyer,

avsidessliggende skjulesteder der skip kunne bunkres med vann og proviant, og der det kunne foregå byttehandel med luksusvarer og livsfornödenheter. Noen av disse øyene støttet mini-samfunn som konsekvent levde utenfor loven, fast bestemte på å fortsette med dette, selv bare for et kort, men lystig liv."¹
Datadandyene i Hakim Beys bok skulle erfare noe lignende.

Da Douglas Rushkoff proklamerte slutten på informasjonsæraen i 1997, hadde et nytt kapittel av denne æraen akkurat begynt. Mens Rushkoff så for seg et nært forestående kaos, fikk infrastrukturen til de globale deltakerne svært konkrete former. Men diagnosen som denne New York-kritikeren kom med kunne ikke benektes: "Vi er sunket ned i en populærkultur som allerede regner med det faktum at mennesket må akseptere sin rolle som herre over sin egen skjebne".²

Gud var død. Mennesket hadde tatt Hans plass. I dette sosio-kulturelle klima virket den nye mediateknologien, særlig internett, bare til å gi mer brennstoff til fantasiene om menneskets allmakt. Fingertuppene til internettbrukerne koblet seg via tastaturet til arenaene for global "eyeball-culture" — makten til Skaperen.

På bannerne på disse arenaene var det skrevet "menneskets allmakt" på alle språk, slagordet for WWW-demokratiet. Gud var ansvarlig for å skape Edens hage: nå var det nå opp til individet å skape cyber-paradis. Et løfte måtte oppfylles — først av stater og selskaper. Shoppingøyer ble skapt på internett. På samme tid ble stedene for masseturismen koblet til nettverket. Den indonesiske øya Bali, for eksempel, ble transformert til et "high-tech"-paradis. "Her kommuniser unge indonesiske programmerere på Java og det internasjonale språket C++ på vegne av klienter i Europa og Nord-Amerika."³

Troen på det cybernetiske paradiset er fremdeles intakt. I regioner hvor man mellom det 16. og det 19. århundre lette etter nye ressurser og eiendommer — kjent for oss som den tredje verden — gjelder samtalen økonomiske spesialsoner: Høyt utviklete cyber-laboratorier avskjærer seg selv fra den miserable situasjonen i verden utenfor, og strengt kontrollerte sentre for en global strøm av informasjon har åpnet opp for en global økonomi.

I den koreanske animasjonsfilmen *Sky Blue* (2004) blir dette skillet mellom atopia og dystopia, allerede kjent fra cyber-punk, tolket ut i det ekstreme med reduksjonen av hele verden til to byer: Ecoban, et teknologisk paradiset som har isolert seg selv fra de forurensede omgivelsene — og Marr, et ukultivert område bebodd av flyktninger. Etter flodbølgekatastrofen 26. desember 2004 kan denne metaforen også anvendes på det indiske hav. Mens mesteparten av regionen, analog til "Marr", er redusert til grus, forblir en enslig øy en fredfull plett i havet, urørt av flodbølgen. Ecoban er i virkeligheten Mauritius, som har blitt snakket om som det optimale "cyber-paradis" siden starten på det tjuetførste århundre: "En liten øy i det indiske hav som kobler seg opp til å bli et internetsentrum — og har jobber for amerikanske dataspesialister".⁴

Kommersialiseringen av Utopia, og dets påfølgende isolering, har siden forrige århundre sikkert hjulpet med å fjerne stråleglansen fra ideen om en bedre verden holdt sammen av det digitale nettverket. Språkløshet og pessimisme har spredd seg. Rudolf Maresch og Florian Rötzer har foreslått et svært overraskende korrektiv til denne trenden. I sin nye bok *Renaissance der Utopie*⁵ fremsetter de tretten konsepter som har som fellestrekk at de alle utgjør det "moderne": Informasjonsteknologi, bioteknologi, genteknologi. For å kunne gjenerobre de materielle og immaterielle ressursene til cyberspace er

dette i fokus for den utopiske tanken Likevel, PR-stuntet som rammet samfunnet i den Første Verden som en bølge på 90-tallet er ikke reproduisert her. Drømmene om den vidunderlige nye verden med en digital gullbekledning har, ikke uten grunn, blitt diskreditert som en nyliberal sukkerkledning takket være den Nye Økonomiens kollaps. Disse drømmene har frigjort potent begjær som kan bli sett på som en yngleplass for utopier. I kontrast til Hakim Beys anarkistiske drøm skal ikke flere kart bli distribuert hvor det ettersøkte landet Utopia virkelig blir gitt en konkret plassering.. Det er heller et vagt sted som forblir uopnåelig.

Det uopnåelige — som alltid har kjennetegnet det utopiske — må diskuteres. Kartene som ble utarbeidet av Maresch og R-tzer avbilder landskap hvor utopiene er innenfor rekkevidde og tilgjengelige. Forbindelsen mellom alle datamaskiner i verden skulle forme en "global hjerne" eller skape sosiale strata, og virkelige migrasjonsstrømmer skulle etableres på internett. Ideene tar med i beregningen hva som er gjennomførlig i en motsigelsesfylt virkelighet. Dette, sier forfatterne, vil føre til en ny renessanse for utopiene.

Utopiene var alltid svaret på spørsmålet: Hva mangler vi? Disse to medieteoretikerne fra Sør-Tyskland har publisert en serie med kart som snur spørsmålet på hodet: Hva mangler Utopia? Konsekvensen av diagnosen er: Utopiene trenger et navn, et sted og en adresse.

---

¹ Hakim Bey, *The Temporary Autonomous Zone*, Autonomedia 1981, NY.

² Douglas Rushkoff, *Children of Chaos*, Harpercollins 1996.

³ Warren Caragata, *Bali High-Tech Paradise*, i *Asia Week*, 27. April 2001.

⁴ Simon Robinson, *Cyber Paradise*, *Time*, okt. 2002.

⁵ Rudolf Maresch og Florian Rötzer, *Renaissance der Utopie*

Published 2006-03-08

Original in German

Translation by Hege Tinholt

Contribution by Le Monde diplomatique (Oslo)

First published in *Springerin* 1/2005 (German version) and *Le Monde diplomatique* (Oslo)

© Krystian Woznicki/Springerin

© Eurozine